

BERNÁD ILONA

Ima és hit a gyógyításban, gyógyulásban

Református községben, Makfalván, Erdély Kis-Küküllő vidékén nőttem fel. Nagymamától, édesanyámtól, közösségemtől szájhagyomány útján megkaptam népünk tudáskincsét, egészség- és gyógyítástanát. Később, mikor általános és szülésaszisztensként dolgoztam, munkám során megértettem, hogy a testi, a tüneti gyógyítás nem elég, nem teljes, és felidéztem magamban nagymamám egészségmegőrző, gyógyító tanácsait. Családunk folyamatos imádságban, istenközelségben élt. Ma már tudom, hogy ez a nemzeti és egyéni egészség és gyógyulás forrása. Népi gyógyászati gyűjtéseim során megkérdeztem az embereket, hogy mi a szerepe az imádságnak, a hitnek gyógyulásukban, és mit gondolnak, miért betegednek meg. Gazdag anyag gyűlt össze. Ebből nyújtok át ízelítőt magyarországi testvéreimnek.

* * *

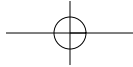
Az ember – mint az élővilág része – ősidők óta benne él az Egészben, benne az egyetemességben. Abban az egyetemességben, mely Ég és Föld, Isten (az ég hatalmát megtestesítő istenek) és ember egységét jelenti. Ezt megőrizte egészség szavunk, mely kifejezi a magyar ember gondolkodásmódját az életről. Az egészség teljességet, szellemi, lelki, testi egységet jelent.

A hit, a vallásosság átszötte a magyar népeletet, a magyar múltat. Természetes volt, hogy az ember beletartozik az egyetemes körfogásba, az ég és a Föld benne is összekapcsolódik. Világképünkben a gondviselő Isten, aki megóv, megsegít a bajainkban. S mert az egészség megőrzése, illetve elvesztése állandó gondunk lehet, szinte természetes, hogy a hagyományosan gondolkodó ember Istentől várja ezt is és azt is. Hozzá fohászkodik.

A modern korban ha a hit nem is kap központi szerepet, a tudományba, a gyógyszerekbe vetett hit még ilyenkor is szerepet játszik. Mert hisznek a gyógyszer segítségével. Ettől van, hogy sokszor semleges hatású, placebót írnak fel az orvosok, mert tudjuk – bevallva vagy bevallatlanul –, hogy a gyógyulásba vetett hit legalább annyit ér, mint bármilyen gyógyszer. Az emberi lélekből fakad a hit, a befele fordulás igénye. „...mindenképpen kell hogy legyen a léleknek valami benne rejlő kapcsolati lehetősége, azaz ráirányultsága Isten lényére, különben összefüggés soha létre nem jöhetne. Ez az irányulás-megfelelés lélektani megfogalmazásban az istenkép archetípusa” – írja Jung, a modern lélektan atyja *Gondolatok a vallásról és kereszténységről* című könyvében.

Az az ember és az a nép egészséges, amely a saját rendszerében, saját hagyományában élhet. A tradicionalizmus¹ metafizikus filozófiájának legjelesebb magyar

képviselője, Hamvas Béla azt mondja: „A hagyomány az emberiség szellemének, a lét értelmének, a logosznak, a tudásnak, az éberségnek az őre. Az emberi is az isteni világ között levő kapcsolat állandóságát tartja fenn.”² E hagyományba besorolható az élet minden területére, az élővilág, az emberi cselekvés és alkotás minden szintjére kiterjedő népi tudás. A népi tudás, népi bölcsesség, tapasztalat egyik része a népi gyógyászat (etnomedicina). Amilyen a létről, az életről kialakított képünk, olyan egész, holisztikus a gyógyításunk is. A magyar népi orvoslás összetett, a lélek és a test orvoslása, a mágikus és racionális gyógymódok kiegészítik egymást. A családban az anyák, a nagymamák, valamint a faluközösség gyógyítói a háromdimenziós gyógyítást gyakorolják.

A régi ember úgy gyógyított, amilyen a vilásképe volt:

1. Betegségek: „Minden nagy betegséget először egy lelki megrázkódtatás előz meg. Én ezt magamon kielemeztem. Nekem sok ilyen apró lelki megrázkódtatásom volt. Mindig – főként mikor az embert a sajátjaitól, családjától, saját közösségétől vagy hívétől éri valami váratlan támadás, meg nem értés, nehezen tudja megemészteni. És akkor jön a baj...” (Sátoraljaújhely, Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

„A lányom házassága megromlott pár éve. Nagyon sokat idegeskedtem, szorongtam, hogy mi lesz velük, mert két iskolás gyermeke van. Két hónapja észrevettem egy-egy csomót a melleimben. Kiderült, rosszindulatú az egyik” (Marosvásárhely, Marosszék).

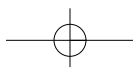
„Egy hagyatéki ügyet kellett elintéznem. Annyira kikészített idegileg, pedig nem vagyok egy ideges természet általában, hogy három hónap után kiderült, hogy egy súlyos állapotban levő diabetesem (cukorbetegségem) lett a stresszel telített több hónapnak eredményeként” (Budapest).

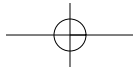
„Én általában akkor lettem beteg, ha a szüleim erősen el voltak foglalva, is nem volt elég idejük, hogy szeretgessenek. S akkor gyorsan vagy meghültem, vagy a gyomrom fájt, vagy fölment a lázam, mindig valami nagyon rossz dolog történt, s akkor dugtak ágyba, egy kicsit szerettek, s eszükbe jutott, hogy én is ott vagyok. Hogyha már nagyon rosszul voltunk, akkor édesanyám almaecetes vizes lepedőbe csavart minket, is megettetett ilyen főtt tojásos, ecetes, foghagymás, mustáros kavarékkal, adott hozzá pirított kenyeret. S ez valahogy azért gyógyított is, mert akkor már emlékeztél, hogy dédelgetnek” (Szentegyháza, Udvarhelyszék).

Klézsén Hodoróg Anti fuvolás bácsit is vallattam a betegségekről. Amikor a májról beszélgettünk, azt mondta, „a májnak öröm kell!”³ (Moldva)

Csángóföldön Külsőrekecsinben 2003 nyarán a megkérdeztem Demse Kati nénit, honnan jönnek a betegségek? Válasza egy szó volt: „a bajból”. Tovább kérdeztem: a baj miből jön? Ismét egy szóval folytatta: „a bűneinkből!... Úgy gyógyítunk, hogy imádkozunk, deszküntálunk (ráolvasunk).”

E példák szerint a magyar nép szellemi és lelki eredetű (pszichoszomatikus) okokkal is magyarázza a betegségek eredetét. Ezt az ősi szemléletet, ősi igazságot, a lélek hatását a testre a pszicho-neuro-immunológia tudománya bebizonyítja. A magyar népi orvoslásnak az a különleges értéke, hogy az embert testi-lelki-szel-

lemi mivoltában gyógyítja. S a lelki egyensúly meglétét a testi egyensúlyhoz is szükségesnek véli.

A spirituális gyógyászatnak, az imával való gyógyításnak két formája van: az egyéni és a közös ima. Az egyéni ima lehet: a beteg önmagáért vagy a hívő, vagy a gyógyító ember a betegért (ennek hagyományos módszere a ráolvasás). És mindenkinél alapvetően fontos: a beteg hite. Van eset, amikor gyógyító és beteg együtt imádkozik kezelés előtt, vagy a család imádkozik együtt a beteggel a gyógyulásért. A gyógyítás mikéntje a népi vallásosság, hiedelmek függvénye, más-más a különböző felekezeteknél. A beteg és gyógyító specialista ugyanabban a hagyományban, tudásban nőtt fel, ebben él, ebben hisz, s ezt a gyógyító cselekvést veszi igénybe.

2. Amikor imádkoznak a betegért: csángó ráolvasó asszony meséli el, hogyan gyógyít. „Szent Antal tüze (orbánc, fertőző bőrbetegség), ha megdagad az embernek a lába, orcája vagy akármiféléje. Megpirosodik a lábfeje. Ha nem bír menni. Hozzám jön (a beteg), lefektetem, s mondom (felajánlom):

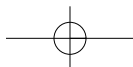
*Tőlem lejen e szent imádság,
Boldogságos Szent Antaltól,
Szűz Máriától szent orvosság.*

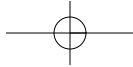
Elmondom ezt háromszor. A gyortyát (gyertyát) meggyújtom, s ott, ahol meg van pirosodva a lába, ott kerítem pimpóval (megszentelt barkával) s a gyortyával. Kilencszer elmondom az imádságot a pimpóval s a gyortyával:

*Dicsőség az égbe, dicsőség az égbe,
s a magas mennyékbe.
Szentlélek Úristennek harmadikjéért.
Páduai Szent Antalnak érdeméből
sokféle betegek meggyovulnak,
Tűzből, vízből sakan szabadulnak.
Ezt próbálja városi Páduának
pártfogója bezza folyamodóknak.
Áment*

Édesanyámtól tanultam, anyám az anyjától” (Külsőrekecsin, Moldva).⁴

Az imán és a hiten alapuló gyógyító szertartások hagyományőrző vidékeken maradnak ránk legtovább. Zoboralján a magyar népi gyógyászat honfoglalás előtti rétegeből származó elemeket tömörítő rítusokat meséltek el idős asszonyok: „Azután ha nagyobb vót, ha a gyermek száraz (tüdőbeteg) vót, vagy ha nem ehetett, aszaványt csináltak neki. Kellett mérni azt az aszaványt. Kellett fonni fonalat kenderből. Hétéves leánka fonta szöszből, guzsalyon. S így mérték (mutatja a fejétől a talpáig és a két oldalt kinyújtott keze hosszát kereszt alakban) Ez már aszavány, lássa-e? Addig mérik, míg csak oda nem ér (az ujjai végéig). Az asszony lemérte

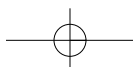

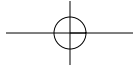
neki szépen háromszor azt az aszaványt, s addig imádkozott. Amíg ki nem jött, egyformán ki nem jött. Ha egyformán jött ki, akkor jó vót. Ha nem, imádkoztál naponta Miatyánkot, Üdvözlégyet, is aztán kijött neki kilenc nap. Kellett neki (a betegnek) egy csomóra hugyozni, a csomót a patakon leeresztette, a pataknál lement. Nálunk volt egy asszony... Ha rosszul éreztük magunkot, mentünk hozzá. Sokan e jártunk hozzá. Vót egy szomszédasszonyom, s mondta nekem, hogy tudja, rosszul érzem magamat, nem tudok enni, nem tudok aludni, nincsen aszaványa? Úgy húzott, úgy húzott, olyan nyugtalan vót. Elvittem a nénihez is, elmérte neki egyszer, kétszer. Utána azt mondja nekem: Mariska, már jobban vagyok!” (Zsére, Felvidék)

Más: „Az újszülött ha beteg vót, megmosták őt. Azt mondták, hogy meg van szólítva, szemtől vész. Szenes vizet csináltak. Szólítatlan vízé't kellett menni a patakba vagy a kútra, nem szabadott senkihez se szólni. Tettek bele üszköt is, kenyeret, s visszajáról olvastak Sem kilenc, sem nyolc, sem hét, sem hat, sem öt, sem négy, sem három, sem kettő, sem egy! Szedték ki a parazsat a tűzből, kilenc darabot, is az asszony, aki azt mosta, tett kilenc darab kenyeret is abba a vízbe, visszajáról olvasta, s valamit imádkozott. (De azt nem mondja meg! Az in testvérem azt tudja, de nem mondja meg. Nem szabadott megmondani, csak mikor már halt meg, akkor valakire rá kell hagyni aztat a tudományt.) Akkor odament az asszony a kicsi babához vagy a beteghez, akinek fájt a feje, abból a kondikából vagy csészéből a fejit mosta neki, keresztet vetett rá, mindenüve tette (a keresztet), s lefújta. A használt!” (Zoboralja, Zsére) „S a szoknyát levetették, is három házon áthajították (Zsére).

Minden mozdulatnak, cselekvésnek ebben a gyógyító rendszerben értelme, szerepe van. A gyógyító szertartások megnyugtadják a beteget. Lényegében lélekgyógyászati módszerek. A beteg, akinek fájdalmai vannak, rossz a közérzete, és elszigeteltnek érzi magát nehéz állapotában, hogyha elmondhatja hozzátartozójának vagy közösségének rosszullétét, bánatát, megnyugszik. De megnyugszik attól is, hogyha foglalkoznak vele, biztonságban érzi magát, és megnő hite, bizalma a gyógyulás iránt.⁵ A beteg és a gyógyító egy tudati-érzelmi szintre jut, s így tud gyógyító erővé válni a hit, az ima. Hogyha egy beteg újszülöttről van szó, akkor is működik a pszichoterápia, mert az édesanyja nyugszik meg a vele való foglalkozás láttán, az asszonyközösség együttérzésén, segítségén, és ez a nyugalom áterjed gyermekére. Az anya és gyermeke egy. A gyermek érzi édesanyja lelkiállapotát, és hogyha megnyugszik körülötte minden, akkor ő is egyensúlyba kerül, és testének öngyógyító ereje beindulhat.⁶

Mindkét ceremónia alatt imádkoznak. A cél az, hogy a beteget megszenteljék, összekössék Istennel, az isteni gyógyító erővel. Az első rítusban a beteg is imádkozik önmagáért kilenc napig. E két szertartásos, mágikus gyógyzóban sokféle elem megtalálható: ima és szómágia (ráolvasás), mérés, csomókötés és a betegség áthárítása, vízzel való elvitetése; vízvetés, visszavarázslás (visszafelé olvasás), számmágia, keresztvetés, a beteg megtisztítása a rossz szem okozta véstől (elfújás), a gyógyító lélekszél betegre bocsátása, a fejfájás szélnek való átadása.⁷

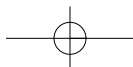
Oláh Andor *Újhold, új király!* című könyvében azt írja: „A népi orvoslásnak mint hiedelemrendszernek a lélektani bázisa – a jungi fogalomrendszer szerint – a kollektív tudattalan archetípusrendszere, gyakorlati megvalósulásában pedig társalélektani törvényszerűségek irányítják.”⁸

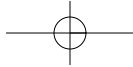
Egy édesanya története: „A leányom nagybeteg vót, s mikor három napja vót műtét után, s azt mondták, nyolc napra elválík a dolga, letérgyeltem – én unitárius vagyok, de letérgyeltem –, imádkoztam, s mondtam a Jóistennek adjon nekem erőt! Ha a Jóisten magához veszi, adjon erőt, hogy tudjam elviselni halálát, s ha nem, adja vissza a leányomat! S abba az órába s percbe lett jobban! S akkor kinyitottam a Bibliát, s abból a sok írásból azt mondja: »Óh, asszony, nagy a te hited! Legyen néked a te akaratod szerint. És meggyógyula az ő leánya attól a pillanattól fogva.« *Máté evangélioma*, 15 rész, 28 verse, ahol Jézus tanított! S a másik leányom is beteg lett, az a torkával. S imádkoztam érte. S minden rokont megkértem, s meggyógyult” (Ürmös, Barcaság).

Egy lány vallomása szerint: „Édesanyám nagyon jó gyógyító asszony. Amikor betegek voltunk ő imádkozott, keresztet vetett, is az mindig használt. Ez az imádkozós gyógyítás ez nagyon működött” (Udvarhely). Imádkozáskor a szeretet gyógyító erejét keltjük fel magunkban, és áramoltatjuk a beteg felé, amely a legnagyobb lelki és szellemi gyógyító erő. Nemcsak az édesanyák voltak a család gyógyítói, orvoslók voltak a nagyanyák is: „Nagymamám nagyon vallásos asszony volt, nagyon tisztelték, mert mindenkinek segített. Mindenhez értett. Mindenféle gyógyfüvet növesztett a kertben. A mezőről is összeszedett mindenfélét. Kent, masszírozott. A paraszat beledobta a vízbe, valamit imádkozott, s azzal mosta le a kishúgomat. Ha a húgom lázas volt, vagy megütötte valahol, imádkozott fölötte, s ő bízott abban, hogy azért gyógyult meg, mert ő ezzel hatott. Nagyon vallásos volt. Mindig egészséges volt. Hetvenkét éves koráig nem volt doktornál. Öt gyereket nevelt fel” (Lenti, Szlovénia). A gyógyítók, szülők erkölcsösek, tiszta emberek, Isten eszközeinek tekintik magukat. Szentelményekkel is gyógyítanak.⁹

A népi betegségekokknál láttuk, hogyha a szülőknek nincs idejük gyermekükre figyelni, szeretgetni, megbetegedhetnek. A gyógyításban is ugyanolyan fontos: „Amikor a nagyobbik unokám, a leánka beteg volt, nagy volt a láza. Ecetes-vizes ruhát tettem a kezire, lábára, s a láza lement. Még reszelt krumplit is szoktam az unokáim tenyerébe, talpára kötni, s dédelgetem őket. A menyem azt mondta: Anyu, maga a legjobb orvos!” (Abásfalva, Udvarhelyszék)

A szeretet hatalmában való hit a népi kórmegelőzésnek is alaptétele. Kérdésemre, hogy mit csinált, hogy a gyermekei egészségesek legyenek, Moldvában, Argyeványban Ádám Mária néni így válaszolt: „Hát mit csináljak? Szerettem őket úgy, ahogy kellett!” Hamvas Béla ezt mondja: „A teremtő összónak két mozzanata: a lehellet (pneuma, prana, lélek, szellem) is a szeretet szellemének megnyilatkozása. Az archaikus ember mindkettőt ismerte.”¹⁰ Erdélyben még megmaradt ősvallásunk Boldogasszonyához való imádkozás: „Ha elmentél valami útra, vagy ha beteg voltál, vagy ha szült az asszony, nálunk azt mondták: Babba Mária segítsen meg! Szűz Máriát mondták Babba Máriának”¹¹ (Kóstelek, Csík).

Más nehézségek esetén: „Nehéz év volt a tavalyi, de óriási az isteni gondviselés. Most győzöttem meg erről. Imádkozol, hited van, s mikor szükséged van, a gondviselés is eljön. Az biztos. Isten minden nehézségen átvezérelt. Nagy betegség, lakásfelújítás, gyermekek...

Tényleg sok volt a tavaly. Nehéz év vót, de jó vót” (Árkos, Háromszék). „Az Úrra bízom magamat”, mondta a nyolcvanéves Dezső Mihály bácsi a délszláv háborúban sokat szenvedett Szentlászlón, Horvát-Szlavóniában.

3. Közös ima a betegért: Elkezdődik születéskor, „amikor az asszonyka szült, mindig imádkoztak a házban, mindig. A férje, ő is s a boszorka (bába) is imádkozott” (Tasnád, Bereg, Kárpátalja).

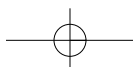
Régi szokás, hogy templomban a gyülekezet imádkozik a betegért: „Az öcsém tifuszt kapott, pont az első áldozása előtt. Érezte, nem fog tudni elmenni. Azt mondja a mama, nincs más választás, eredj gyorsan a paphoz – ez volt vasárnap –, mondd meg a Soszták tisztelendő úrnak, imádkozzanak! Hát elmegyek, azt mondja, tudod, ezt a misét már elvégeztük, de a fél tizenkettőt fogom mondani, az úri misét. Imádkoztak érte, is ha hiszik, ha nem, ugyanabban az órában a gyógyulás megindult! Ez az imának az ereje, de a szülők hite főként” (Sátoraljaújhely, Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

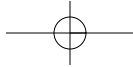
„A Belvárosi Református Közösségbe bibliaórára járok. A lányom nagybeteg volt, s megkértem a bibliaórára járó nőket, hogy imádkozzunk közösen, kérjük a gyógyulását! Imádkoztunk, is a Jóisten meggyógyította. Jól van a lányom, úgy-hogy in nagyon hiszek az ima gyógyításában” (Székelyudvarhely).

„Ha valakinek el kell mennie operációra, elmegy a templomba mielőtt megoperálják, a pap megáldja, is a gyülekezet imádkozik érte, mert a Biblia is azt mondja, ha többen vagyunk, mint hárman, akkor az Isten meghallgatja az imánkat” (Sepsiszentgyörgy, Háromszék). Amerikában a közös ima hatását orvosi kísérellettel vizsgálták.¹² Ebből arra következtettek, hogy a kollektív ima jótékonyan hat a beteg emberekre, és helyhez nem kötött hatékony erő a gyógyításban.

A lelkész a beteget otthonában is felkeresi: „Emlékszem, mikor gyermek voltam, hatéves, súlyos kétoldali tüdőgyulladásom volt. Már majdnem meg voltam halva, negyvenfokos lázam volt, s akkor nagymamám gyorsan elfutott a tiszteletes úrhoz, hogy imádkozzon, mert az unokámnak, a leánkáának vége van! Tejes lepedőbe csavart bele, a tiszteletes úr jött, megfogta a kezemet. Sose felejttem el, megnézte még van-e verés az ütőerembe. Imádkoztak együtt nagymamámék, édesanyámék, s a Jóisten meggyógyított” (Kálnok, Háromszék).

„Édesapám nagyon rosszul volt. Hetvenkilenc éves. Gondoltuk a kórház, a perfúzió hátha segít rajta! A tavaly segített. Perfúziózták, de nem segített. És hazajött, nem javult, reggeltől estig aludott. Már fel voltunk készülve a legrosszabbra! Édesanyám előkészítette a ruhát. Megnéztük még a sírhelyét is a temetőbe. Sírt egy csomót is, hogy milyen rossz lesz egyedül neki. S mikor kinn voltunk a temetőbe a sírhelyet megnézni, ott vót a gondnok is. S a gondnok bement a református parókiára, biztos elmesélte, hogy kerestük a sírhelyet, édesapám rosszul van. S egy pár nap múlva meglátogatott a tiszteletes úr. Megnézte édesapámat.

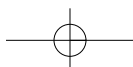
Mind a hárman imádkoztunk azért, hogy édesapám gyógyuljon meg! Napokra rá megkönnyebbült, feléledt, s most meg annyira felerősödött, hogy ő hozza a vizet a kútról, elrendezi a csirkéket. Megjött az étvágya. A feledékenysége javult. Mi így is örülünk neki, a Jóisten segített rajtunk!” Egy év múlva: „Édesapám azóta is jól van, megfordult a betegsége” (Ákosfalva, Marosszék).

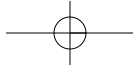
Van eset, amikor a gyülekezet visszaadja a segítséget: „A tisztelendő urunk nagybeteg volt a kórházban. A szívével volt baj. Mi, a gyülekezet minden áldott nap imádkoztunk érte a reggeli szent misén. Lelkünkben imádkoztunk. Azt mondták, hogy ilyen még nem láttak, hogy a közössége ennyire imádkozzon a papjáért! Hála Istennek, meggyógyult. S most megint itt van közöttünk!” (Marosvásárhely)

Manapság a hitnek helye van a hivatalos orvoslásban is. Kórházi lelkészek járhatják és járnak a kórházakat, odamennek a betegek ágyához, röviden elbeszélgetnek, meghallgatják a szenvedő panaszát, fájdalmát, és együtt imádkoznak.¹³ „Mikor nagybeteg voltam, a farmon balesetem volt, össze volt törve az egész testem. Volt a kórházban egy apáca nővér, reggel jött, s hozott nekem gyógynövényteát, árnikakenőcsöt, s imádkoztunk együtt” (Sepsiszentgyörgy, ma Canberra). Vannak imádkozó orvosok is: O. Z. marosvásárhelyi ortopéd főorvos mondta el orvosi viziten a beteg ágyánál, hogy minden műtétje előtt Isten segítségét kéri. Csókay András Budapesten élő ideg- és baleseti sebész szakorvos „Hit és gyógyítás” esszéjében azt írja, szaktudása mellett a gyógyításban a másik pillér a hit, a szeretet, a beteg emberi méltóságának tisztelete, és hogy akinek hite van, sokkal könnyebben viseli betegségét, valamint sokkal könnyebben gyógyul meg.

Az erős hitűek imádsága kórházban, kómában fekvő betegen segíthet: „A lányom, Emese 18 évesen nagy beteg lett. Fiatalfván, Udvarhely megyében laktunk. Gyorsan bevittük a marosvásárhelyi sürgősségre. Ott ismerős orvosok kezébe kerültünk. Nem tudták, hogy hogy fogjanak neki, mit tudjanak tenni? Kómában volt hat hétig. Az ideggyógyász orvos azt mondta, nincsenek csodák, várni kell még! Nézegettük, tanulgattuk, hogy szólhatunk Emeséhez. Beszélgettünk hozzá, beszélgettünk vele. Mindig úgy éreztük, ő nem kómában van.

Minden nap reggel érkezünk, estére mentünk haza. Mindent, az otthoni dolgokat mondtuk, mindig a szépet hoztuk elő, ami örömet ad. Amikor már nagyon nagyon úgy éreztem, hogy már nem bírjuk a nagy terhet és a keresztet, akkor megérkezett egy ismerős holland házaspár, akik azzal jöttek, Emma néni, tessék beengedni, hogy imádkozzunk! És akkor bemegyünk az irodába, eléveszi a Bibliát, ott a felesége meg én fotelbe roskadva hallgatjuk a 23. zsoltárt. A 23. zsoltár annyira kérő volt az Úristenhez, hogy segítsen meg minket, hogy éreztem, elértük igeolvasásból. Felülről jött. Felülről jött. Na, most akkor megtörténik! S úgy készítettük Emesét az operációra. Egy nagyon nagy műtetre volt előkészítve, koponyalékelésre, kicsi százalék eséllyel, de abban is hittünk, hogy sikerülni fog! Bekísértük egészen a műtő ajtajáig, ott elváltunk, s vártuk a fejleményeket. Más megoldással a professzoroknak sikerült a lányunkat egy ér elkötésével megmenteni, is az operáció után felébredt. Mikor kihozták, akkor is minden nap ott voltunk vele, s nagyon hamar ment a gyógyulása. Úgy hogy tizenkét napra rá hazavihettük” (Székelydálya, Udvarhelyszék).

Halál közelében: „Mikor édesapám rákos volt, nem jött meg a morfium időben, is nagyon rosszul volt. Meg akartunk nyugtatni. Szentelt gyertyát gyújtottunk egy Miatyánkot mondtunk el, s a katolikus Üdvözlégy Máriát. Én azt mondtam, ó édes Jézusom, kegyes Jézusom, is akkor a Hiszek egyet. Így, így tudott édesapám meghalni! Nem tudott nyugodni, és akkor annyit imádkoztunk, s megnyugodott” (Szentegyházafalu, Udvarhelyszék).

4. Amikor ez egyén imádkozik önmagáért: „Nagyon súlyos beteg voltam 1989-ben. Rengeteg műtétem volt, ki volt repedve az egész ágyékrészem, a hasam alja, volt prosztataműtétem, volt más is... Az intenzív osztályra akartak küldeni. Már megvolt az útlevellem, azt mondtam a főorvosnak, hogy főorvos úr, kérem, in Medugorjéba (Bosznia-Hercegovina) megyek, nem megyek Szombathelyre az intenzív osztályra! Mikor a jugoszláv határra értem, már utána semmi bajom sem volt! Azóta tizenhét éve, ottan úgy meggyógyultam, mai napig orvosnál azóta nem voltam. Utána többször elzarándokoltam oda. Elmentem megköszönni...

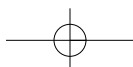
Mikor másodszer voltam, 1992-ben, akkor bejelentettem gyógyulásomat. Ott végighallgattam, mert tudok németül, s akkor már a bejelentetett csodák száma négyezerkettőszáz volt. Jelenleg már tízezernél haladnak.¹⁴

Oda csak olyan ember menjen el, aki egész életében hívő volt, Istenben hitt, is nem táncolt vissza, vagy nem gondolkozott, hogy van vagy nincs Isten! Olyan ember, aki gazember vagy rossz ember volt, oda ne menjen!” (Szombathely, Vas megye). A búcsújárást a legrégebbi időktől gyakorolták: „Meddőség, betegség esetén búcsúra jártak Máriaradnára, imádkozni gyermekáldásért, gyógyulásért” (Nagykikinda, Vajdaság). A Bibliában Máté evangéliumában találunk példát csodás gyógyulásokra. Kanadában, Montrealban a Szent József katedrálisban egy gyógyító pap, Péré André közbenjárásával történtek gyógyulások. Az altemplom tele van a betegek által otthagytott mankókkal, tolószékekkel.

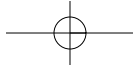
Hívő embernek imádság hatására álmában is megjelenhet a gyógyító módszer, gyógynövény: „Állandóan mandulagyulladásom volt, nem tudtam beszélni, lázas voltam. Nem voltam a világon. Egyszer annyira elfogott, olyan lázas voltam három nap, hogy nem tudtam még imádkozni sem, csak azt mondtam, édes jó Istenem, nem bírok imádkozni, úgy fáj a torkom! Dehogynem, imádkozom, de hallgasd meg az in kérésemet, is légy szíves, gyógyíts meg, vagy mondd meg, hogy mit csináljak! Mondd meg, mit tegyek! És elaludtam. És ahogy elaludtam, egy álmom jött. És azt mondja valaki nekem, mintha hangot hallottam, látod ezt az üveget? Mondom, igen, látom. Látod, mi van rajta, az oldalára mi van ráfestve?

Hát ez mi ez?

Boróka bogyó az ágaival. Azt mondja, igen. Azt angolul hogy hívják? Azt mondja, úgy hívják, hogy gin. Azt mondja, kelj fel, s mondd meg a fiadnak, hogy menjen a likőr shopba (üzletbe), is vegyen neked gint! És azt idd meg! Ahogy felkeltem, felébredtem az álomból, s láttam milyen üveg volt, mondtam a férjemnek, hogy eredj Jóska, borókás üveg, is úgy hívják, hogy gin, ezt álmodtam. Elment, s mondta az eladónak, hogy mit keres, boróka bogyó van rajta, amiből Magyarország főzik a pálinkát. Ez, Angliából volt küldve, rettenetesen drága, de

nagyon jó orvosság. Én abból bevettem egy nagyobb kanállal, egy gyűszűnyi valót. Mintha kiégették volna a torkomat! A tűz égette volna meg! Négy óra hosszúra teljesen elment a mandulafájásom, a betegségem, minden elment. Felkeltem, s azt mondtam: Istenem, be hatalmas gyógyító vagy, is tégedet kell higgyelek!¹⁵

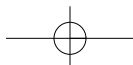
Nagyon sokat tudnék mesélni. Mind velem történtek. Isteni csodák történtek velem! Nagyon hiszek az Istenben. Hit által fogunk gyógyulni.

Régen olyan munkám volt, hogy nagyon el voltam fáradva. Úgy éreztem, hogy a mellembe olyan szúrások jöttek, mintha egymillió tűske szúrt volna bele. Olyan gyenge voltam, azt gondoltam, hogy nem is fogok már fölkelni. Uram! Most az egyszer még segítsél át! A hátamba mintha kést vágtak volna. Felébredtem éjszaka, hogy olyan szúrás a mellembe, hátamba, hogy nem bírom ki. Úrjézus, én kész vagyok, kérlek vigyél el! Úgyis ott leszek tenálad. Három napig ez a szúrás volt a mellemben. De nem mentem orvoshoz, hát imádkoztam. Azt mondtam, Úrjézus, a te kezében vagyok Ha el kell menjek, hozzád jövök. Örvendek, hogy te hatalmas Isten vagy, megmentetted a földi dolgoktól, is elvittél az örök hazába. Három nap után elmúlt. Isteni csodálatos dolgok! Mondtam a tiszteletes úrnak sokszor, in csak három napig vagyok beteg. Az Or utána meggyógyít. Na, milyen jó hinni az Úrjézusban! Az Or csodásan működik, de útja rejtve van. S ez nagy dolog” (Ózd, Borsod–Abaúj–Zemplén, ma Adelaide).

Az ima valamiféle meditatív állapot, módosult tudatállapot, amelyben a két agyfélteke összekapcsolódik, tudata kitágul, befogadja az isteni gyógyerőt, amely minden pillanatban áramlik ránk, és összekapcsolódik vele. Dr. Oláh Andor azt írja, hogy ima, meditatív állapot alatt hatvannégy féle fiziológiai funkciónk javul meg, a lelki- és a testi folyamataink jó irányba változnak. Ekkor a DNS genetikai kódba írt öngyógyító mintánk, programunk működésbe lendülhet. Imádság alatt jobban látjuk magunkat, s így a pszichés betegségek gyógyulnak. Fiatal orvostanhallgató mondta 2002-ben: „Én azért böjtölök, és ezalatt imádkozom, befele szemlélődöm, hogy könnyebben hozzáférjek a lelkemhez” (Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar megye). Ebben az állapotban az ember jobban megérti önmagát, és a régi sérelmek, félelmek, gátak feloldódhatnak. Az imát a világ összes hagyományos orvoslása alkalmazza a gyógyításban.

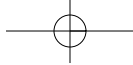
A beteg ember élni akarása az egyik legfontosabb tényező. „Van egy érdekes eset, egy óriási siker! Horgas Annamária, a mi menyünk méhnyakrákból meggyógyult. Orvosi kezelés alatt is volt. Sugárt is kapott, s mindenfélét. Gyógynövényekkel is méhészeti termékekkel kezeltük. Akikkel meg vót óperálva, egyik se él! Csak ő! Azt is mondják, megnézték a papírjait, nem létezik, tévedtek az orvosok Pedig az igaz vót! Erős hite volt. Mikor megtudta a betegségét, eljött, nyitva volt az ajtó, s nekidőlt az ajtófélfának s azt mondta: – Tata, in élni akarok! Ez jelentett neki! Imádkozott ő, s mi is imádkoztunk érte. A hit... Krisztus azt mondta, gyógyítson meg téged a te hited! Hippokratészig is éltek az emberek, gyógyították magukat hittel s a természettel”¹⁶ (Ernye, Marosszék).

„Ha valaki még kételkedne esetleg az ima erejében, elmesélem ezt a történetet, ami nem olyan nagyon régen történt velem. Egy hónappal ezelőtt nagyon beteg lettem. Nem tudtam mire vélni, mert olyan jellegű tüneteim voltak, hogy nem

értettem. Érdeklődöm az orvostudomány után, föl is neveltem három gyereket. Aki három gyereket fölnevel, az már egy kicsit orvos is. Már gondolkoztam is, hogy visszaadom a diplomámat. Az izmaim mondták föl szolgálatot. Fájtak kötöttek lettek, nem mozogtak olyannyira, hogy még a szájamat sem tudtam kinyitni. Annyira sem tudtam kinyitni, hogy egyik. Egy falatot, egy kanalat nem tudtam a számba bevinni. Menni nem tudtam, a lábam fájt, a kezeim, minden eresztékem fájt erősen, is nagyon lázas is voltam. Borzasztó lázas voltam. Aki engem ismer, az tudja, hogy nem rohanok orvoshoz. Általában akkor jutok el orvoshoz, amikor visznek. Ez annyira aggasztott, s már hetek óta tartott. Végül is rászántam magamat, s elmentem az orvoshoz. Az orvos tulajdonképpen nem sokat csinált, mert itt nem nagyon beszélgetnek veled. Legalábbis akivel kapcsolatba kerültem, ő sem beszélgetett, igyekezett öt perc alatt kidobni, de diagnosztá volt, azt megállapította öt perc alatt, hogy valamiféle vírus az izomzatomat támadta meg, de orvosságot nem adott, azt mondta, hogy ezt a szervezetemnek le kell küzdeni, semmi mást ne szedjek, csak fájdalom-, illetve lázcsillapítót. Bizonyos mértékig megnyugtatt, mert legalább volt valami, amibe belekapaszkodnom. Vagy legalább tudtam azt, hogy mi bajom. Hazamentem, teltek a napok, vártam hogy a szervezetem leküzdje, is nem küzdte le. Még mindig lázas voltam, még mindig mindenem fájt. Annyira azért nem voltam beteg, a gyerekeimmel való internetes kapcsolatról nem mondtam le, tehát bepötyöggtettem nekik néhány levelet. Közben nekem folyamatosan érkezik bizonyos természetgyógyászati lapnak a kivonata, ami figyelmeztet rá, hogy azon a héten mit érdemes elolvasni. Föllapoztam, ha már ott ülök, s próbálkoztam azzal, bepötyöggtettem a betegségem nevét. De nem tudtam, csak ennyit, hogy vírusos izomgyulladás. Ezt variáltam, hátha kapok valami választ az interneten, de nem sikerült. Ezzel szemben ráleltem egy olyan oldalra, ami arról szólt, hogy ha betegek vagyunk, ne csak az orvoshoz forduljunk, hanem imádkozzunk is. Ne csak a Jóistenhez imádkozzunk, hanem a saját őrangyalunkhoz is! Én nem mondom, hogy mindig elhanyagolom az imát, de ekkor már mondhatom, hogy végső kétségbeesésemben bizony nagyon komolyan vettem ezt az intelmet, s talán életemben először imádkoztam. És ha hiszik, ha nem, in másnap lábra álltam. Elmúlt a lázam, fokozatosan, nem mondom, hogy egyik napról a másikra, de néhány nap alatt felépültem. Hát ennyit az ima erejéről...” (Budapest, ma Melbourne).

A szenvedélybetegek megszabadulhatnak ima, erős akarat, önszuggesztió által: „Öt évig cigarettáztam, 34–35 éves voltam, amikor először elhatároztam, hogy abahagyom. A terápia működött, egy hét, három hét... A feleségem akkor rábeszélte, csak kóstold meg, hogy milyen! Hát az elég volt, mint az alkoholista, visszaestem... Két és fél évvel ezelőtt, szilveszter este a feleségemmel együtt imádkoztunk. Az eredmény: másnap reggel elmentem, s megvettem azt a fölragasztót, ami rajtad kell legyen. Az első nap elég jól sikerült, nem hiányzott. Másnap reggel zuhanyozásnál azt leemeltem, s elfelejtettem föltenni a másikat. Délután háromkor ébredtem rá, hogy nincs rajtam, is tovább sem hiányzik a cigaretta” (Budapest). „A gyógyuláshoz még fontos a bocsánatkérés az emberektől,

a lopott holmi visszaadása. Ha terhelték lopások az embert, akkor beteg lett tőle. Az átkok... Apáról fiúra hét ízig ment, szánt tovább a baj” (Székelyudvarhely). Jung azt mondja, hogy „a gyógyítás problémája vallási probléma”, és hogy a sok pszichoszomatikus tünetet mutató ember inkább a paphoz kellene menjen, és nem az orvoshoz. Szerinte a vallás a legcsiszoltabb pszichoterápiái rendszer.¹⁷

„Volt olyan család Szentkeresztbányán, hogy egy egész család elpusztult egy hónap alatt. Négyen vagy öten mind meghaltak! Hiába imádkoztak. Mert valakit megbántottak, valakinek rosszat tettek, s nem kértek bocsánatot. S akkor hiábavaló az imádkozás” (Szentegyháza).

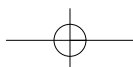
Vannak esetek, amikor nem segít az ima: „A férjem nagybeteg volt. Éjjel-nappal imádkoztam az ágya mellett, hogy gyógyuljon meg, s mégis meghalt! Ezután egy ideig nem tudtam imádkozni... Azt mondtam magamban, minek? Aztán lassan helyrejöttem ebből a kiábrándultságból, Istenre való megharagvásból” (Sepsiszentgyörgy).

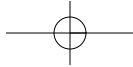
Túlsúlyos, magas vérnyomásos, dűlmirigy megnagyobbodásos szenvedélybeteg gyógyulása után így vall: „A gyógyulásom az a Jóisten ajándéka volt, szerintem. Mindig imádkozom, minden áldott nap. Kezdem a napot imádkozással, s imával fejezem be. Én kérem az Urat, hogy adjon egészséget! Minden áldott nap. S megteszi. Benne van a lelkemben” (Pomáz, Pilis).

S hogy milyen fontos a hit a mindennapi életben, egy vallomás bizonyítja: „Nekem az volt a fontos, hogy tanuljam meg, hogy minden bajt adjak Isten kezébe. És senkit ne gyűlöljek, mert Isten képmására van teremtvé. Én csak azt szeretném mondani mindenkinek, tudjunk egymásnak megbocsátani! Nagyon nehéz dolog, legnehezebb dolog beismerni, hogy hibáztál. Én nagy ostobaságnak tartom azt, hogy az emberek büszkék, is még bántanak is másokat. Én nem hittem harminc évig Istenben, in nem tudtam, hogy van ilyen spirituális élet, aztán találtam meg Istent, hogy eljöttem Ausztráliába, mert megtapasztaltam nap mint nap, óráról órára, hogy bele kell kapaszkodnom a Jóistenbe, mert csak úgy tudok élni” (Szentegyházafalu, ma Adelaide).

S hogyan születhet meg a hit? Egy fiatalasszony: „Ott kezdődött a hitem, hogy azt mondta nagybátyám, katolikus pap, mondjam el a Miatyánkot. És elmondtam a Miatyánkot, s azt mondtam felháborodva, hogy ezt nem lehet megtartani! Nem lehet megcselekedni! S kérdezte, mi olyan nehéz benne, s azt mondtam, hogy az a része: Bocsásd meg a mi vétkeinket, miközben mi is megbocsátunk. Én nem bocsátok meg senkinek! De osztán megmutatta az élet s a Jóisten, hogy mindenhol elég sokat kell szenvedni, aki próbálja a dolgokat úgy, tiszta szívvel átélni” (Székelyudvarhely).

A magyar ember nemcsak mellette élő embertársáért, az emberiségért is imádkozik. Még fájdalmak közt is, Moldvában Kerekes Máris néni: „Mikor szültem, imádkoztam: szabadítson meg az Iszten, adjon erőt, egészséget, hogy meglégyén a gyermek! Sz osztán úgy montuk: szabadítsza meg az egész világot, sz münköt isz!” (Újfalu). A csángó szülő anya imádságának egyetemessége elgondolkodtató. A magyar Tudás, gondolkodásmód a másokért való ima egyetemes, működik az egész világban.¹⁸

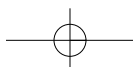

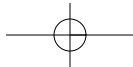
Bizonyára még több példát lehetne felhozni arra is, amikor még az ima ereje, a hit ereje sem segített, segíthetett a beteg. Ennek az írásnak (és az íráshoz való anyaggyűjtésnek) nem az (volt) a célja, hogy statisztikát készítsen arról, milyen százalékban hatott az ima, és milyen százalékban nem hatott. A hitgyakorlás amúgy sem tartozik a racionális cselekvések közé. Korunkban az orvostudomány szerepét kétségbe vonni, vagy a gyógyításban-gyógyulásban csak egy valamire alapozni épp oly hiba lenne, mint a hitnek, az imának, az önszugesztiónak – különösen lelki eredetű betegségeknel – a tagadása. Ám az idézett medugorjei példa, Lourdes csodája, a kanadai André abbé mozgássérült betegek gyógyulásának a csodája azt bizonyítja, hogy ennek az irracionális gyógy módnak, áttételesen: a testi-lelki egyensúly visszaállításának a szerepe rendkívül nagy. A népi vallásosság és az azzal összefonódott népi gyógyítás népünk szellemi öröksége, s mint ilyen: érték. Évezredek óta jelen volt és jelen van a hit és az ima a gyógyításban, gyógyulásban. Ezt a tudást népünk megőrizte, s a mai emberek is élnek-élhetnek vele, gyakorolják-gyakorolhatják. Ez segít, segíthet, működik, működhet. Ám, hogy működhessék, annak alapfeltétele ama belső egyensúly megtalálása, azaz: a Hit. Érdemes hát továbbadnunk gyermekeinknek egészségük, gyógyulásuk, a szeretet erejébe vetett hitünk megerősítése érdekében.

„Isten a szívben, a tudattalanban lakik. Ott van a forrása a kimondhatatlanul Rémitő keltette szorongásnak s a rémületnek ellenállni képes Erinek is.”¹⁹

ADATKÖZLŐK 20

- Ádám Józsiné Ádám Mária, földműves, Argyevány, Moldva, született 1919-ben.
- Bennett Bajka Katalin, könyvelő, Budapest, ma Adelaide, Ausztrália, sz. 1938. Bereczki Ildikó, szociális asszisztens, Székelyudvarhely, ma Adelaide, Ausztrália, 1960. Bódiné Gyerő Ilona, földműves, Úrmös, Barcaság, Erdély, 1940.
- Demeter Dénes, földműves, Városfalva, Udvarhelyszék, Erdély, 1931. Dezső Mihály, földműves, Szentlászló, Horvát-Szlávia, Horvátország, 1922.
- Fehér Józsiné Andrej Veronika, földműves, Külsőrekecsin, Moldva, 1946; Fekete Péter, földműves, Kóstelek, ma Krizba, Barcaság, 1934; Feketéné Ferencz Erzsébet, szülésznő, Gyimesközéplak, ma Krizba, Barcaság, 1938; F. L., Sepsiszentgyörgy, Háromszék, Erdély, 1940.
- Gyurka Péterné Demse Kati, földműves, Külsőrekecsin, Moldva, 1941; Horgas András, földműves, Ernye, Marosszék, Erdély, 1926.
- Jeklerné Cseh Irén, értelmiségi, Budapest, ma Melbourne, Ausztrália, 1944; Kányasiné Csonka Erzsébet, munkás, Lenti, Szlovénia, ma Sydney, Ausztrália, 1939; Kerekes Mihályné Mititel Mária, földműves, Újfalu, Moldva, 1929.
- Komáriné Kocsis Erzsébet, munkás, Tasnád, Bereg, Kárpátalja, 1951; Kovács Levente, fényképész, Ákosfalva, Marosszék, 1955.
- Márton Mária, könyvelő, Marosvásárhely, Marosszék, 1940.
- Nagy Istvánné Kovács Mária, óvónő, Szentegyháza, Udvarhelyszék, ma Adelaide, 1967; Nagyné Gáll Piroška Anna, munkás, Uraj, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, ma Adelaide, 1935; Nagyné Kandó Emma, kántor, Székelydála, Udvarhelyszék, 1941.
- Pethő Zsolt, építész, Szombathely, Vas megye, 1921; Plávsáné Szöllősi Piroška, tervezőmérnök, Nagyikinda, Vajdaság, ma Ljubljana, Szlovénia, 1949.

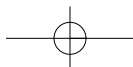
- Ripszáné Gáll Magda, farmer, gazdálkodó, Sepsiszentgyörgy, ma Canberra, Ausztrália, 1933; Skinta István, görög katolikus lelkész, Sátoraljaújhely, ma New-Brunswick, USA, 1927; Szabó Károly, munkás, Pomáz, Pilis, ma Adelaide, 1931.
- Székelyné Szabó Enikő, irodai dolgozó, Árkos, Háromszék, 1957; Szászné Lőrincz Erzsébet, földműves, Abásfalva, Udvarhelyszék, 1943; Szórádné Szórád Julianna, földműves, Zsérel, Zoboralja, Felvidék, 1919; Szöcsné Gyöngyösi Zelma, földműves, Kálnok, Háromszék, 1935; Sz. G. pedagógus, Marosvásárhely, Marosszék, 1937.
- Tóthné Vass Ilona, földműves, Városfalva, ma Székelyudvarhely, 1939; Vágó Bernadett orvos, Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar megye, 1978; Ványóné Piros Márta, földműves, Zsére, Zoboralja, 1931.
- X. Ödön, vállalkozó, Budapest, ma Melbourne, Ausztrália, 1936.

I R O D A L O M

- Bishop Beáta 1990. *Ideje a gyógyításnak*. Budapest, Egészségforrás Kiadó.
- Csókay András 2004. Hit és gyógyítás (esszé).
In *Vasi Szemle*, 3. szám.
- Dahlke, Rüdiger 1996. *A lélek nyelve: a betegség, A kórképek értelmezése és a betegség adta esély*. Budapest, Magyar Könyvklub Kiadó.
- Dethlefsen, Thorwald – Dahlke, Rüdiger 1998. *Út a teljességhez. A betegség jelentése és jelentősége*. Budapest, Magyar Könyvklub.
- Dr. Debreceni László 1997. *Gyógyítás és hit*. Mohács, Naturmed Kft.
- Grynaeus Tamás 1996. *Isa por... A bonfoglalás és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Hamvas Béla 1988. *Scientia sacra*. Budapest, Magvető Könyvkiadó.
- Jung, Carl Gustav 1996. *Gondolatok vallásról és a kereszténységről*. Budapest, Kossuth Kiadó.
- 1997 *Gondolatok a szenvedésről és gyógyításról*. Lázár Imre szerkesztette, rövidítette. Budapest, Kossuth Kiadó.
- Cecil G. Helman: *Orvosi antropológia*. Internetes forrás.
- Dr. Oláh Andor 1986. *Újhold, új király! A magyar népi orvoslás életrajza*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
- Vajkai Aurél 2003. *Népi gyógyászat*. Budapest, József Műhely Kiadó.

J E G Y Z E T E K

- 1 Filozófiai irányzat. Legjelentősebb képviselője Guénon, legjellegzetesebb fogalmai: „tradition methaphysique” (metafizikai hagyomány), „l’homme universel” (egyetemes ember), „état primordial” (elsődleges állapot), „l’homme primordial” (ősi ember), „science sacrée” (szent tudomány), „science profane” (profán tudomány). Vö. Dúl Antal (szerk.) Hamvas Béla életműkiadásának 8–9. kötete. Budapest, 1997.
- 2 Hamvas Béla 1998, 86.
- 3 A természetgyógyászati szakirodalom szerint a sárgaság, a májbetegségek a szomorúság betegségei.
- 4 Kérdésemre, hogy elmúlt-e a bőrbetegség, miután ráolvasott, adatközlőm azt válaszolta, hogy legtöbbször egyszeri ráolvasás után. Volt eset, hogy nem, ekkor kétszer-háromszor ment hozzá a beteg.

- 5 Ezt megerősíti: „Egy éve váltam el. Nagyon megviselt idegileg. Azóta mindig szomorú, lehangolt, ideges vagyok, s vakarózom. Egyszer elbeszélgettem egy barátnőmmel, megvizasztalt, bátorított, s nem tudom mi történt, egyből elmúlt a viszketésemem” (K. Viola, üzletvezető, Bözödújfalú, ma Marosvásárhely, 1965).
- 6 Ezen kívül a szenesvíznek emésztésjavító hatása is van.
- 7 Még: A szó a legerősebb inger. A régiek hittek a szó mágikus erejében. A keresztvetés általános rontásűző, gonoszlelkű cselekvés. A számmisztika, számmágia összefonódik a ráolvasással és más gyógyító aktusokkal. A számok által diktált ritmus meghatározza a gyógyító aktus dinamikáját. A betegség tulajdonképpen a ritmusosság elvesztése. Minél súlyosabb volt a betegség, annál többször olvastak rá, pl. kilencszer, vagy kilenc napig kellett imádkozni.
- 8 Oláh A. 1986, 39.
- 9 „A középiskolába jártam, fájt a fülem. Apám lefektetett az ágyba, egy evőkanálba öntött szenteltvizet, megforrasztotta, a fülembé öntötte, is rátett egy párnát. Egy darabig rettenetesen fájt, elaludtam, s csak arra emlékszem, amikor felkeltem, minden csupa víz volt. De ott voltam az iskolában idejében”, (Sátoraljaújhely).
- 10 Hamvas B. 1988, 143.
- 11 Lásd még Daczó Árpád (Páter Lukács O.F.M.) 2000. *Csiksomlyó titka*, Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó.
- 12 Dr. Randolph Byrd San Franciscó-i szívspecialista négyszáz súlyos állapotban 160 szívinfarktusos betegét azonos orvosi kezelésben részesítette. Ezek közül kettőszáz beteg nevét és rövid kórtörténetét elküldte az USA területén levő különböző vallásos közösségeknek, s megkérte őket, hogy imádkozzanak értük. Dr. Byrdön kívül sem a betegek, sem hozzátartozóik nem tudták, hogy értük imádkoznak. A kísérlet végén megállapították, hogy azok a betegek, akikért fohászkodtak, gyorsabban gyógyultak, kevesebb orvosi beavatkozásra, felélesztésre, gyógyszerre volt szükségük, senki nem halálozott el közülük (Bishop B. 2002, 13).
- 13 Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Dicsőszentmártonban és több erdélyi városban, valamint New York nagy kórházaiban működnek kórházi lelkészek. De nem csak a test és lélek gyógyításában segítenek. Börtönlelkészek lelkigondozzák az elítélteket, imádkoznak közösen, és segítenek a gyógyulásban és a társadalomba való újra beilleszkedésben.
- 14 Lourdes-ben 1882-ben Orvosi Irodát létesítettek, amelyben „ma korszerű felszereléssel vizsgálják a betegek állapotát a forrás vizének használata előtt is után” – idéz internetes forrást *Új Elixír Magazin* 2002. 12. számának 7. oldalán. A csodás, megmagyarázhatatlan gyógyulásokat ez az iroda törzskönyvezi és orvosi felülvizsgálatra továbbítja. A Megállapító Iroda 1904-ig 600 szervi eredetű betegségről közölte, hogy orvosilag nincs rájuk magyarázat. Belőlük csodának 50 esetet elfogadott a római Szentszék Kánoni Bizottsága. 1946 és 1968 között 909 hirtelen gyógyulást jegyeztek, ezekből orvosilag 22-öt ismertek el (Cs. I. nyomán).
- 15 A görögországi Aszklépiókban, gyógyító szentélyekben a gyógyító álmot is igénybe vették. Álom alatt a megoldás felszállhat a tudatalattiból. Lásd Dahlke R. 1996, 48.
- 16 Továbbá: „A fő ütőkártya a propolisz volt. Ahol a propolisz létezik, ott sejtburjánzás nincs. A menyüket aztán nyomtuk nyers propolissszal. Ahogy a méhkaptárból kijött a propolisz, a feleségem megolvastotta, nájlomba tette meleg vízbe, s egy bog jött ki belőle, egy darab. Azt reszelte apró reszelővel, s Annamária úgy ette naponta 3–4 kávéskanállal.”
- 17 Jung 1997, 105.
- 18 Velem megtörtént eset álljon erre példaként: 2002 április–májusában amerikai magyar közösségek vendége voltam. New Brunswick Magyar Művelődési Központjának könyvtárosnője egy angol fiatalasszonnyal ismertetett meg a princetoni Magyar Napon, akinek – elmondása szerint – magyar a férje, és több éve szeretnének gyermeket. Kezelésre járt, eddig sikertelenül. Egy órát beszélgettünk, és miután elváltunk, hónapokon át mindketten imádkoztunk gyermekáldásért... Azóta elmúlt két és fél év. Másfél évvel ezelőtt a könyvtárosnőtől levelet hozott a villámposta:

„Jelentkezett-e nálad Sindy, aki a princetoni beszélgetések után gyönyörű kis gyermeknek adott életet? Ő nagyon hisz abban, hogy ennek a beszélgetésnek köszönheti a boldogságát.” Nemsokára ő maga, a fiatalasszony írta Amerikából, hogy imáink meghallgattattak, egészséges kisfia született. Az óceánon túl élő fiatalasszony felé én csak közvetítő voltam, népünk gondolkodásmódját adtam át a születésről. Elmondtam neki, hogy a gyermeket nem akarni, hanem várni kell. Az anyaságra szellemileg is készülni kell. Imával is, hogy egy lélek szegődjön hozzánk. A gyermek ajándék. Alázattal, szeretettel kell várakozni. Készülni kell lelkileg-testileg, ezért böjtöljünk, méregtelenítsünk, mert ekkor kerülünk harmóniába önmagunkkal, felettes énünkkel, feloldódnak a régi stresszállapotok, gátak, amelyek a fogamzást megakadályozták. A böjt jótékony hatása a korábban felsoroltak mellett még az, hogy a hormonműködés egyensúlyba kerül, az immunitás, a vitalitás megerősödik. Csak napjainkban létezik a pszichés meddőség. Régen, amikor a nőknek életfeladatuk az anyaság volt, ez ritka jelenség volt. A természetben természetesen élő gyimesközéploki csángóknál, ahol a női és férfi szerep hagyományos, szülésznőjük elmondása szerint: „Meddőség? Nem is tudok róla, hogy náluk lett volna. [...] Csángóföldön a várandósság szent volt.”

19 Jung 1996, 30.

20 Az adatközlők egy része már szétszórátottságban és nem a magyar nyelvterületen él. Kíváncsi voltam, hogy milyen népi gyógyászati emlékeket, tudást őriztek meg. Így vallattam őket is. Idegen környezetben konzerválódik az itthonról hozott emlék. Főleg az idősebbek sok népi gyógy-módot tudnak és alkalmaznak.

